

Opetusneuvos Anne Mårtensson, Opetushallitus

Ajankohtaista:

- Opetushallituksella meneillään tutkintojärjestelmän kehittämishanke TUTKE. Hankkeessa tarkastellaan tutkintojärjestelmää kokonaisuutena. Työryhmä ja OPH valmistellut 2010, Tampereen yliopistossa tutkijaryhmä on tehnyt selvityksiä, samoin OPH:ssa kukin omalta alaltaan ja koulutustoimikunnat omalta osaltaan tehneet taustaselvityksiä.
- Tutkintojärjestelmän tulee palvella työelämän tarpeita. Yksilölliset opiskelupolut lisääntyvät. Tutkin-
toja ja tutkintojen osia voidaan ottaa mukaan omaan tutkintoon ja tuottaa näin osaamista ja lisäosia omaan tutkintoon.
- Puhevammaisten tulkin erikoisammattitutkinnon tutkintovaatimuksiin voitiin jo ennakkoidusti ottaa huomioon tulevia vaatimuksia.
- TUTKE – hankkeeseen liittyy NQF järjestelmä eli eri osaamistasot määritellään. NQF on tärkeä pohja uudelle kehittämistyölle. Vuosien 2012–2013 aikana siirrytään opintopisteisiin. Opintopisteet luovat pohjaa osaamisen tunnustamiselle ja kansainvälisen liikkuvuudelle. Tutkinnon järjestäjille tulee muutoksia kun siirrytään opintopisteisiin, kuulemis- ja koulutustilaisuuksia on tulossa. Mahdollisesti jo syksyllä 2011 OPH ja OKM järjestävät kuulemistilaisuuksia aikataulusta ja prosessista.
- Opintopisteytys tulee myös ammattitutkinnoille ja erikoisammattitutkinnoille. Kullakin tutkinnon osalla on oma pistemäärä, perustutkinnolla oma pistemäärä. Siitä miten nämä tulevat painottumaan on jo erilaisia esityksiä olemassa, lopullisesti ei ole päätetty miten menee. Mukana ovat myös valmentavat koulutukset ym. Alustava esitys, että tulisi 2012, mutta voi mennä vuoteen 2013. Lainsäädäntöä ei vielä ole valmisteltu, mutta päätökset siitä, että valmistellaan, on tehty.
- SORA – lainsäädäntö liittyy myös tähän. Hallituksen esitys laista on ollut eduskunnan käsittelyssä, mutta uusi eduskunta päättää laista lopullisesti. Lain myötä tulee oikeusturvalautakunta. Laki vaikuttaa myös lakiin ammatillisesta koulutuksesta, ammatillisesta aikuiskoulutuksesta, yliopistolakiin ja rikoslakiin. Lainsäädännöllä halutaan lisätä turvallisuutta ja turvata heikomman osapuolen (asiakkaan) asema työtilanteissa.
- Tutkintotoimikunnat ovat saaneet ohjeet tutkintotoimikuntien valvontakäynneistä tutkinnonjärjestäjiin. Tutkinnonjärjestäjät tietävät, että valvontakäyntejä tehdään oppilaitoksiin. Valvontakäyntejä ei vain silloin, kun ongelmia esiintyy, vaan myös muulloin.
- Tutkintotoimikunnan ja oppilaitoksen yhteistyö on hyvin tärkeä. Työnjako on selkeä. Tutkintotoimikunnat ovat hyvin työllistettyjä, tärkeä ja iso rooli. Tutkinnon järjestäjien tulee ottaa huomioon tutkintotoimikunnan antamat ohjeet, selvityspyynnöt yms. niin, ettei samoista asioista tarvitse huomauttaa useita kertoja.
- Palautejärjestelmä eli AIPAL-palaute: tulisi huolehtia, että tutkinnonsuorittajat antavat palautetta. Oppilaitokset voivat liittää myös omia kysymyksiä.
- Henkilökohtaistaminen täytyy tehdä hyvin, se ohjaa paljon näyttötutkintojärjestelmää. Se pitäisi tehdä heti alussa. Rooli korostuu tulevaisuudessa. Tutkinnon suorittajat ovat paljon yhteydessä OPH:een, että henkilökohtaistamista ei tehdä, sitä ei kirjata tai se muutoin ei käytännössä oikein toteudu. Jos tutkinnonsuorittaja on yhteydessä OPH:een asiassa, ollaan aina yhteydessä myös oppilaitokseen.

- Tutkinnon perusteet ovat määräys, jota tulee noudattaa. Se on muihin säädöksiin verrattava asiakirja. Ammattitaitovaatimukset on pyritty kirjaamaan työelämälähtöisesti, mahdollisimman tarkasti kriteerit, niin että ovat arvioitsijoiden kannalta selkeät.

Maria Rautava: Tutkinnon perusteista ja perustetyöryhmän työstä

- Tämä on edelleen uusi tutkinto, joka kehittyy koko ajan. Ei voi sanoa, että vanhat perusteet ovat huonot ja nämä hyvät, vaan ala koko ajan kehittyy.
- Totesimme että Kelan myötä on päivitettävä perusteita, mutta päädyttiin uudistamaan ne. Uusi lainsäädäntö pani vauhtia muutokseen.
- Haluttiin tulkin toimenkuvaa tarkentaa, tutkinto selkeämmin tulkin toimeen, termejä ajanmukaistaa.
- Työryhmän pj Sirkku Johansson AAC Handista, Anne Salin Omnia, Minna Vanhala puheterapeutti, Päivi Ahola puhevammaisten tulkki (yksityinen ammatinharjoittaja), Maria Rautava Vinnovasta edusti opetusala ja toimi sihteerinä. Maaliskuu 2010 aloitettiin, 3 x tavattiin ja s-postityötä, pj ja sihteeri esittelimme asioita ja kokouksessa, kesällä opetusneuvoksen kanssa viimeisteltiin, elokuussa lausuntokierros ja sitten viimeisteltiin ja sitten OPH:ssa kirjoitettiin valmiiksi.
- Oleellista oli saada lakimuutos uusiin perusteisiin ja kaikki vanha pois. Uudet termit, ala ammattimaistuu, työ ja rooli jäntevöityvät, uudet termit selkiytyvät, tulkin toimenkuva selkeytyy: tämä kaikki tärkeä saada uusiin perusteisiin.
- Keskusteluissa todettiin, että sisällytetään mm. jotain ympäristön ohjaukseen ja kansion päivitykseen liittyviä asioita kommunikaatiomenetelmien ja –välineiden osioihin, jotta tulkit saisivat osaamista mm. päivittää kansioita puheterapeutin ohjauksessa. Viittomien määrää kentällä pidettiin liian vähäisenä, joten niitä lisättiin.
- Opetushallitus ohjeisti mitä säädöksiä ja ohjeita noudatettava, miten perusteet kirjoitettava, mikä säädöspohja huomioitava, mikä erikoisammattitutkintoon vaadittava ammattitaidon taso on oltava. Elinikäisen oppimisen avaintaidot, ne olivat myös saatava perusteisiin: Soveltuvin osin integroitii perusteisiin ja olivat vahvasti taustalla
- Mietittiin mitkä tulkin työelämäkokonaisuudet ovat. Tulkin työelämäkokonaisuus on tulkkaus. Tämä oli haaste: millaista tulkkausta pitää sisällään – monenlaista tulkkausta. Mitkä ovat tulkin osaamisalueet, mitä tulkin pitää osata.
- Haettiin työelämäkokonaisuuksia ja yritettiin nimetä ne. Osaamisalueita mietittiin – ammattitaitovaatimuksia hahmoteltiin – kun saatiin ammattitaitovaatimukset ja kriteerit, sitten osoittamista koskevat kriteerit.
- Arvioijien kriteerit jäivät tutkintotoimikunnan tehtäväksi, tutkinnon perusteisiin vain yleisiä asioita.
- Tärkeä oli, että tutkinnonsuorittajan tulisi voida osoittaa osaaminen työssä: haaste erityisesti 1. tutkinnon osalta, mikä on se työelämä, missä voi osoittaa; missä näkyy että osaa toimia säädösten mukaan ja osaa toimia verkostossa jne. Jäi vielä keinotekoiseksi työtehtäväksi, että järjestää keskustelutilaisuuden. Nähtiin, että kentällä on tykätty ja tilaisuudet ovat vieneet kovasti asiaa eteenpäin. *Yleisön kommentti: Hyvä että on edelleen, asiantuntijapuheenvuoroja pyydetään kuitenkin usein, joten se on hyvä harjoittelu. Tulkki joutuu paljon tekemään myös tiedotusta asiasta.*
- *Yleisökysymys: Kun sanotaan että tilaisuuden osallistujat asiakkaita tai mahdollisia asiakkaita, voivatko olla puhevammaisen lasten vanhempia? AM ja muut: Kyllä voivat olla vanhempia, voi olla ti-*

laisuus, jossa sekä puhevammaisia henkilöitä ja/tai vanhempia sekä muita henkilöitä kuten työntekijöitä yms. joita asia koskee.

- Tutkinnon osat vähentyneet viidestä kolmeen – jotta osaaminen liittyisi tulkkaukseen. Katsottiin asiat, jotka tulkin osattava ohjelma- ja apuvälinemaailmasta. Peruskäyttö jätettiin pois, koska oletetaan että perustietoa on, osaa s-postia jne. käyttää.
- Ennen painottui puhevamma, nyt lähdettiin uuden lain hengen mukaan kommunikaatiomenetelmästä ja tulkkauksesta. Ajatustasolla iso muutos, Tärkein asia on asiakkaan kommunikaatiomenetelmä ja tulkkauksen menetelmä, ei se mikä, vamma sillä asiakkaalla on.
- Yrittäjyys piti tulla osaksi tutkintoa. Keskusteltiin olisiko pakollinen vai valinnainen osa. Päädyttiin, että valinnainen osa, jotta ei tule kynnyskysymykseksi tutkinnossa. Koska tulkki voi toimia joko yrittäjänä tai toisen palveluksessa, ei yrittäjyys-osaaminen välttämättä kaikille tarpeen.

Keskeiset asiat tutkinnon perusteiden uudistuksessa:

1. Tutkinnon työelämähaaste iso: erityisesti info-/keskustelutilaisuus
2. Tutkinnon osat ja niiden nimeäminen oli iso työ. Tutkinnon nimi pitää olla työelämälähtöinen, tutkinnon osan nimen pitäisi kertoa mitä ihminen tekee.
3. Jos olisi vain tutkinnonosa Tulkkaukset – olisi se ollut sellainen kokonaisuus, että sitä olisi opiskelija tehnyt vuoden päivät, olisi ollut liian suuri kokonaisuus, koska osaamista sisällä niin paljon. Siksi keinotekoisesti nimetty ja jaettu kahteen, vaikka tulkkaukset on molemmissa.
4. OPH linjaa tiettyä asioita, mutta ei vielä ollut mallia, oltiin aikaamme edellä, joten miten voi osoittaa (esim. ettei saa sanoa tietää, tuntee)
5. Hyvää palautetta on tullut. Saa nähdä mitä kun aletaan sitten järjestää näitä. Tutkintotoimikunta siten linjaa. Kehittyy koko ajan.

Anne Mårtensson: Työryhmä oli hyvin ammattitaitoinen. Oli juuri tullut uusia ohjeita, jotka piti ottaa huomioon perusteita kirjoitettaessa. Myönteinen palaute koulutustoimikunnista, tulkkikeskuksesta myös antoivat lausunnon, osa lausuntoa pyydetyistä kommentoi, että niin erityisosaamista vaativa asia, etteivät osaa lausua perusteista. Hyvin monia tahoja kuultiin. Työryhmä teki hyvää työtä ja tärkeää on myös, että perusteet on kirjoitettu erittäin hyvällä suomen kielellä. Meillä oli työryhmässä eri osaamisalueita, saatiin käyttää myös muuta asiantuntemusta,

Koulutuksen järjestäjän näkökulma: esitys omana kokonaisuutena.

Esityksessä esiin tulleet kysymykset:

1. Olemme pohtineet, että kun 19 opiskelijaa ja kukin tarvitsee 4 asiakasta – miten riittää jokaiselle opiskelijalle ja saako tulkkia ohjaamaan tutkinnon suorittaja.

Keskustelussa todettiin, että jokaisella opiskelijalla ei tarvitse olla eri asiakkaat. Uusissa perusteissa idea, että kommunikaatiokeino ja tulkkauksen menetelmä ovat olennaisia, joten monipuolisesti eri vamma-ryhmistä asiakkaita, jotta näkyy koko tutkinnon osaamisalueet. Tulkkauksen menetelmät pääasia, mutta asiakkaita on oltava useampia.

2. Miten tutkintotilaisuus järjestetään, pitääkö olla kaksi tutkintotilaisuutta jotka arvioidaan, vai voiko olla dokumentoitu?

Keskustelu: Kaikki tutkintotilaisuudet perustavat näyttösuunnitelmaan. Arviointiaineistoa kerätään pitkin matkaa, mutta niiden tulee perustua suunnitelmaan. Työssäoppiminen on osa valmistavaa koulutusta. Valmistavaa koulutusta ja tutkinnon suorittamista ei saa sekoittaa keskenään, ne on pidettävä erillään. Työssäoppiminen ei voi olla tutkintotilaisuus. Näytöistä on aina oltava suunnitelma, johon

on kirjattu miten aiotaan osoittaa osaaminen kussakin asiassa. Tulkkaus on pääkäsite tutkinnossa – pitää osata tulkata. Tutkinnon perusteissa ovat ne asiat, jotka pitää osoittaa.

Puhevammaisten tulkin eettiset ohjeet mahdollisesti muuttuvat ennen Kelan seuraavaa kilpailutusta. Seuraava kilpailutus tiedetään 5/2012, jolloin Kela ilmoittaa käyttäväkö optiovuoden vai ei. Sekä viittomakielen tulkkiensa että puhevammaisten tulkin eettiset ohjeet tulevat uusittaviksi ennen seuraavaa kilpailutusta.

3. Voiko 1. osan videoita arviointitilaisuudessa? Opiskelija suunnittelee pitävänsä tilaisuuden Sallassa, jonne oppilaitoksen hankala järjestää arvioijia.

Aina on oltava vähintään yksi arvioija paikalla. Monissa tutkinnoissa pitää aina olla kaikki kolme arvioijaa paikalla. Tässä tutkinnossa aina oltava vähintään yksi.

4. Tutkinnon suorittajan tulee osoittaa tehneensä yhteistyötä puheterapeutin kanssa. Miten tämä voidaan toteuttaa, kun puheterapeutti ei enää tulkkauspalveluissa ole missään roolissa?

Keskustelu: Todettiin, että VPL:n mukaisessa tulkkipalvelussakaan ei puheterapeutti ollut missään roolissa, mutta joissakin kunnissa puheterapeutilla oli rooli kunnan järjestäessä palvelua (esim. Turku ja Tampere). Pääasiassa palvelu eri puolilla Suomea toteutettiin ilman puheterapeutteja, joten tilanne ei sen suhteen ole muuttunut miksikään. Tutkinnonsuorittaja voi konsultoida puheterapeutteja, joko asiakkaan omaa tai jos asiakkaalle ei ole puheterapeutteja, jotain muuta puheterapeutteja. Hän voi perustella valintojaan yms. ja keskustella niistä puheterapeutin kanssa. Ajatus on, että tutkinnon suorittaja sisäistää ajatuksen tehdä yhteistyötä eri tahojen kanssa,

Tulkkauspalvelua ei voi saada ennen kuin on käytettävissä kommunikaatiokeino. Puheterapeutit ovat tässä keskeisessä roolissa, koska he ovat se taho kuntoutuksessa, joka etsii asiakkaan kanssa sopivan kommunikaatiokeinoon ja miettii sopivia apuvälineitä.

5. Uusissa perusteissa suositus, että 1. tutkinnonosa suoritetaan ensin, mutta se ei ole määräys. Jotkut suosittelevat sen suorittamista viimeisenä, jolloin tilaisuudesta tulee parempi.
6. Voiko tutkintotilaisuus olla Kelan palveluna toteutetussa tulkkaustilanteessa? Se olisi aito työtilanne. Kelan hyväksymä virallinen tulkki varmistaisi, että tulkkaus onnistuu. Tulkkauksen tekisi tutkinnonsuorittaja. Kelan tulkkauspalvelun välityskeskuksesta tilaavan asiakkaan kanssa sovittaisiin, että tutkinnonsuorittaja suorittaa tulkkauksen ja virallinen tulkki varmistaa sen.

Keskustelu: Kela on antanut erilaisia vastauksia asiaan, vedonnut siihen etteivät he huomanneet asian kaikkia puolia. Kelan kilpailutusjärjestys määrää kuka tulkki kulloinkin menee asiakasta tulkaamaan, tätä ei voida sopia etukäteen. Tuottajat – Kelan perusperiaate, järjestelmään valitaan vain valmistuneet tulkit, voiko siis Kelalta tilatun tulkkauksen tehdä epäpätevä tulkki opinnäytteenä?

Todettiin, että tutkintotilaisuus ei voi olla Kelan palveluna tuotettu tulkkaustilaisuus.

7. Voiko sama henkilö (puhevammaisten tulkki) olla arvioijana toisessa tilanteessa työnantajan edustaja ja toisessa työntekijän edustaja?

Työnantajan edustaja on aina työnantajan edustaja ja työntekijän edustaja on aina työntekijän edustaja, ja palveluntuottaja määrittelee ketkä ovat ta ja ketkä tt edustajina heidän yrityksensä. Jos palveluntuottaja ei määrittele, niin tärkeää, kun teette yhteistyötä, että yksi arvioija on aina samassa roolissa. Jos palveluntuottajalla on esimerkiksi kaksi tulkkiä, kannattaa määrittellä kumpi on ta edustaja ja kumpi tt edustaja. Ohjaaja ja arvioija ei voi olla sama henkilö. Rooleja pitäisi jakaa niin, ettei niitä vaihdeta kesken koulutuksen. Työnantajan edustaja voi olla muukin kuin tulkki, palveluntuottajan edustaja on ta:n edustaja eikä edellytetä, että hän on tulkki.

8. Tutkinnon suorittaja käyttää ”..yhtä vierasta kieltä lisäksi tarvittaessa...” mikä taso oltava?

Mårtensson: NQF tasointi – National Qualification Framework – jossa kaikki EU-maiden tutkinnot jaettu tasoihin. 8 eri tasoa. Peruskoulu 2, ammatillinen perustutkinto 4, erikoisammattitutkinto 5 jne. Se edellyttää, että on kielitaitoa, jota on tarvittaessa osattava käyttää. Kirjoitettiin näihin perusteisiin lievästi, että ei nouse kynnyksikysymykseksi. Valmistavassa koulutuksessa on mietittävä, mikä taito on oltava, kun menee näyttöön. Vastuu on valmistavalla koulutuksella.

Pirkko H: Jos haluatte kirjoittaa järjestämissuunnitelmiin, mikä taso on oltava, niin sen mukaan sitten toimittava. Emme ole pysyväisohjeisiin kirjoittaneet mitään vaatimustasoa, jota noudatettava.

9. Etätulkkausjärjestelmä, miten tarkkaan arvioidaan sen osaamista?

Koska Kela ei pysty vielä järjestämään etätulkkausta, ei ole tietoa miten se toteutuu. Täytyy arvioida ja ohjeistaa sitten kun aletaan toteuttaa.

Palautteista:

Tutkintotoimikunta kävi katsomassa AIPAL:sta mitä palautetta tutkinnonsuorittajat ovat antaneet – valitettavasti, kun vähän opiskelijoita, niin ei tule tilastoa, siksi ei juuri Aipalissa tietoa ja palautetta. Tekee oppilaitostasolla. Jos 9 opiskelijaa ja eri rahoitustasoilla – silloin ei tule viittä ja siksi ei tule lainkaan palautetta.

Mårtensson: Olisi hyvä kerätä kirjallisesti palautetta ja koota sitä ja lähettää OPH:een ja tutkintotmk:lle tai webropol kyselynä sama asia, jolloin saisi palautetta. Tutkintotoimikunnilla on paljon työtä, he ovat kiireisiä ja toimivat luottamustoimissa, joten toivotaan hyviä ja harkittuja järjestämissuunnitelmia sekä valmisteluja asiapapereita, niin ettei samoja asioita toimikuntien tarvitsisi käsitellä moneen kertaan.

Tutkintotoimikunnan toivomus: Tutkintotoimikunta on koulutuksen järjestäjän kumppani, olkaa yhteydessä. Tarkistamme pysyväisohjetta ja mietimme mitä tarkennettavaa siinä vielä on. Kaikkien tavoite on, että valmistuu hyviä ja ammattitaitoisia puhevammaisten tulkkeja.

Muistion laati: Ilona Toljamo